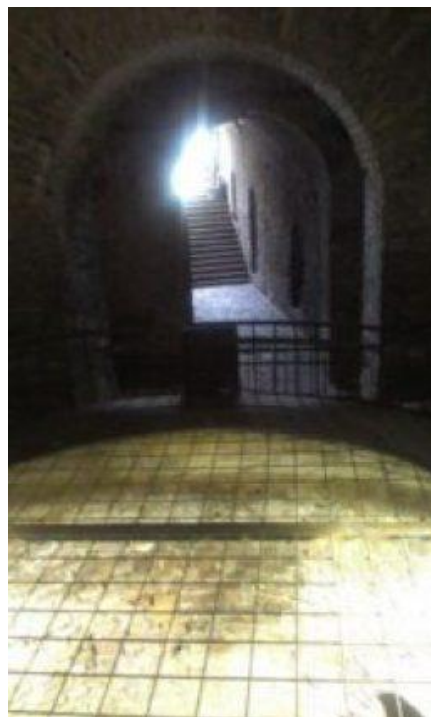

Римски бунар на Калемегдану, „пупак света“ (Catena Mundi)

Од [видеолаја](#)
- 15. октобра 2017.

За Римски бунар на Калемегдану кажу да је пупак света. Место одакле је Орфеј наводно силазио у подземни свет Хад као магнет привлачи посетиоце београдске тврђаве, који застају крај масивних гвоздених врата поред пута према Краљ капији. Репортери Европе су одшкринули врата тајни Римског бунара.

Укопан у стеновито тло испод платоа Горњег града, бунар добија мало светлости кроз два прозорчета с металним решеткама, које даје црвенкасту боју ходнику од опеке високог барокног свода.

Радник обезбеђења с ручном лампом крочи у таму јер је електрична инсталација у бунару неупотребљива.

– Једном ми се угасила лампа, па сам морао да се кроз мрак враћам на површину. Нисам се уплашио, само је незгодно, па сад носим две или три, за сваки случај. Можеш врат да поломиш, на неким местима степенице су веома клизаве. Видећете шта чини влага – на зидовима су сталактити, као у пећини – каже водич.

Главни ходник се после неколико метара дели на леви, где се налазе три полукружне нише које су некад служиле за постављање светиљки, и десни, у који се одлагала вода донета из бунара. Ту су и три отвора у којима су некад биле чесме.

фото тањуг милош јелесијевић

Иако је напољу врео августовски дан, у дворани је пријатна хладовина.

Ваздух је свеж, без мемле, захваљујући отворима за вентилацију који се, осим на врховима зидова, налазе и на огромној куполи изнад злослутног отвора, осветљеног тек slabим дневним светлом.

Само гротло ограђено је јаком гвозденом оградом, а прошле године је, из предострожности, стављена и решетка, па се бунар може видети само кроз њене отворе.

Чувар отвара шкрипугава врата иза којих су спиралне степенице које воде до дна бунара. Направљене су тако да буду згодне водоношама које су на мазгама носиле овај вредни товар.

На сваких неколико степеника налази се полукружна ниша која је служила за одмор, али и место за бакље.

Силазимо полако, пипајући сваки камен ногом пре него што спустимо стопало. Неколико десетина степеника од врха зид је прекривен белим стакластим слојем налик леду.

Дрво постављено још у време кад се градио бунар да подупире сводове прозорчића у зидинама толико је излокано водом да се на додир увија као пластелин.

После **212** степеника, чијој се стабилности не сме веровати, стижемо до дна. Ту водич остаје без своје лампе. Гутајући кнедлу у грлу, човек челичних живаца из торбе вади другу. Осмех у углу усана упућен је нашим окамењеним лицима и погледу ка ходнику који води до другог степеништа, ка врху.

Површина воде је нестварно бистра до неколико метара у дубину. Баш на том месту нешто је свило свој дом. Мали створ који није виђен нигде у Србији. Рониоци су га пронашли прошле године, а стручњаци утврдили да је **необичан облик амфипода нипхаргус минор скет**, минијатурне животиње од око пет милиметара, **којих у Србији има само у овом бунару.**

У полутами се чује језива музика, попут оне из филмова Алфреда Хичкока. Управо овај редитељ је, приликом посете бунару за време гостовања у Београду 1964. године рекао да „такав амбијент за њега одувек представља праву посланицу“.

Чује се шкрипа ланаца, капљање воде, загонетни звекет, јецаји и хук... Иако је бунар затворен за посетиоце, музика се и даље пушта, ваљда да би запослени могли да осете прави доживљај места за које су везана многа предања.

ИСТОРИЈА

Научници се одавно препиру ко је и када саградио бунар. Званично, изградили су га Аустроугари током владавине Београдом, између 1717. и 1739. године, када су знатно изменили лице дотадашње турске касабе.

Према неким тумачењима, атрибут римски добио је по амбицији Аустроугара да буду наследници заоставштине Римског царства. Доктор Видоје Б. Голубовић и Зоран Љ. Николић, аутори књиге **Београд испод Београда**, питају се да ли су још стари владари **Сингидунума** направили овај бунар који би легионаре снабдевао водом у случају да буду опкољени.

Историчар Маринко Пауновић каже да постоји више писаних доказа да је он постојао пре аустроугарске обнове Београда. Један од њих је **опис Београда из времена деспота Стефана Лазаревића (1304–1427)**. Његов биограф Константин Констанецки написао је да је **„деспот, обезбеђујући град храном, ову сместио у Римски бунар“**.

Наиме, на месту данашњег Калемегдана постојала је римска тврђава Каструм, стални војни логор IV Флавијеве легије.

Била је повезана водоводом с удаљеног изворишта у Малом мокром лугу, а део те античке водоводне линије с великом оловном цеви је откривен испод садашње Библиотеке града Београда.

Било је сасвим логично да Римљани покушају да ископају бунар како би војска била снабдевена водом у случају опсаде.

Према тој верзији, почели су с копањем на месту данашњег бунара, али без обзира на велики труд, нису успели да пронађу воду. Тврда кречњачка стена спречила је градитеље да продуже с копањем тунела према Сави. Многи историчари помињу да је касније служио као силос за жито, а неко време и као тамница.

Ивана Филиповић, архитекта Завода за заштиту споменика, тврди да је бунар саграђен 1731. године, да се претпоставља да је дело архитекте Балтазара Нојмана који је осмислио и Карлову капију, и да слични бунари постоје на неколико других места у свету.

– Римски бунар направљен је по узору на онај Светог Патрика, који постоји у оквиру утврђења у Орвијету, 70 километара од Рима. Потиче из 1537. године, а данас посетиоци могу да сиђу до нивоа воде – каже Филиповићева и додаје:

–Нажалост, наш је превише дотрајао да бисмо могли да обезбедимо сигурност посетилаца, па је посета тренутно немогућа.

У бунару су многи изгубили живот, и то на потресан начин. Једно погубљење из периода док су владали Аустроугари буди језу.

Како бележи Владимир Буњац, аутор монографије Београдски водовод, **1494. године, у рату с Турцима, којима су једва одолевали, Аустроугари су заробили 37 завереника. Одлуком Преког суда сви су конопцима спуштени на тада суво дно Римског бунара и остављени без хране и воде.**

Када су оценили да им се ум помрачио, Аустроугари су им бацили ножеве да се међусобно поубијају и прождеру. Тако је и било. Умрли су у највећим мукама.

Каснија историја бележи да је у овом бунару било још много жртава. **На дан крунисања Милана Обреновића 1882. године на њега су покушале атентат Јелена Илка Марковић и Лена Книћанин.**

Обе су биле ухапшене, а ускоро је Илка пронађена у затворској ћелији угушена пешкиром, док је Лена затворена у Римски бунар. Тамо је убрзо пронађена мртва, заједно с убијеним војником чији је задатак био да је чува.

ИСТРАЖИВАЊА

Прва озбиљнија истраживања обавила је Војска Краљевине Југославије 1940. године, кад су одбачене приче о мистериозном подземном тунелу испод Саве, који је годинама био предмет бројних нагађања Београђана.

После њих су, за време Другог светског рата, тројица немачких ронилаца добили задатак да испитају дно, јер је у близини био смештен магацин с муницијом, а причало се и да је ту сакривено злато из државног трезора Краљевине Југославије.

Према једној причи, погинула су двојица ронилаца, а према другој сва тројица, а њихова тела никад нису пронађена.

Можда су баш њих пронашли пионери спелеологије, који су средином шездесетих година истраживали подземни Београд. Међу кршом и отпацама који су направили дебео муљ на дну нашли су два људска скелета, као и неколико животињских.

Наравно, проналазак је добио објашњење у причи како је злогласна **ОЗНА** имала обичај да користи ово бунарско окно у својим акцијама убеђивања ухапшеника који нису били вољни да сарађују или су били опасни за државу да би остали живи.

Језива судбина жене која је убијена 1954. године инспирисала је познатог режисера **Душана Макавејева** да сними филм **Љубавни случај службенице ПТТ-а**. Љубоморни муж убио је супругу и бацио њено тело у Римски бунар.

Злочинац вероватно никад не би био ухапшен да у његовом џепу није пронађена трамвајска карта с истим серијским бројем као и она у џепу жртве. Када је злочин откривен, рониоци су пошли у потрагу. У прилично бистрој води нису могли да пронађу леш. После десет дана сам је испливао. Нико није могао да објасни како га нису видели.

Одакле вода?

– Римски бунар је погрешно име – нити је римски, нити је бунар. Више је цистерна. Још је непознаница како се снабдева водом јер не пресеца ниједно извориште. Вода се скупља с површине платоа горњег града и слива се кроз пропусно тло и акумулира – објашњава Ивана Филиповић, архитекта Завода за заштиту споменика.

Претпоставља се да постоји доток подземних вода системом сифона, простора у које се вода скрива и из којих извире због разлике у притиску.

Стручњаци кажу да је тешко објаснити зашто ниво воде расте у време кад нема падавина и док водостај Саве опада.

фото тањуг милош јелесијевић

Благо на дну

Пречник бунара је 3,40 метара, око зида се налазе два спирална степеништа којима се силази до дубине 35,3 метара, што је горњи ниво воде. Према најновијим мерењима, бунар је дубок 51 метар, што значи да му је дно нешто ниже од дна Саве.

Претпоставља се да је дно и дубље јер је прекривено шутом и другим материјалом који би, према програму који је Ивана Филиповић направила, требало да буде очишћен. Академија техничког рођења прошле године је обавила прво професионално ронилачко истраживање и утврдила да месту треба прићи као археолошком налазишту, јер се на дну налази крупан шут, метални новчићи, нешто смећа и између једног и два метра талога у којем се још не зна шта се све налази.

Како су објаснили рониоци, у даљем току радова потребне су мањи усисивачи пумпе којима би се црпео муљ, како не би био оштећен неки потенцијални археолошки остатак.

У последњих неколико деценија описи степеништа и путоштва до воде појављивали су се искључиво у причама ретких авантуриста који су улазили кришом. Ивана Филиповић каже да је доњи део бунара одавно затворен за цивиле, јер се не зна колико је сигуран силазак будући да стари струјни водови нису уклоњени, а нови, постављени пре две године, због обилне влаге нису безбедни.

– И ми улазимо на сопствену одговорност – објашњава Филиповићева.

Римски бунар од 1723. до данас изгледа потпуно исто.

Нису извршени већи радови, па због дотрајалости није безбедан.

<https://www.youtube.com/watch?v=Is3jfYDuIq4>

ИЗВОР ЕКАПИЈА